

מעומק לבו לשמאל, שהיה מורכב מעולים שבאו אחריה, התחסס אליו בגישה פיאודלית מסוימת. רוקח, האיש החזק של תל-אביב, האדם התגון שלא היה לו שום כושר, הפך מלכו הבלתי-מוכתר של ציבור זה. את שותפיו חיפש בין בני-המושבות העיר לים ברשויות המקומיות. אחד מאלה היה יוסף ספיר, הצעיר ממנו בשש שנים. הוא עזר לו להיבחר לראשות עיריית פתח-תקוה, לא תיאר לעצמו שיבוא יום וספיר יהפוך יריבו ויורשו.

אף שרוקח שנה עניני מפלגה, הבין כי מול השמאל המגובש אין סיכוי לפדרציה של ראשי עיריות וגופים כלכליים ימניים. לכן הצטרף לציונים-הכלליים, שהיתה אז מפלגה קטנה ושנמצאה בשפל המדרגה ב-ארץ. רוקח נחשב לאיש-החזק של המפלגה, לדובר הימין, לנציג החתיקים, העיריות והפרנסות.

כוח זה היה מבוסס על שני נתונים: אופי יו המוצק של רוקח עצמו, והעובדה ששלט על עמדת-הכוח המרכזית של המפלגה, היא עיריית תל-אביב.

אולי בשל כך זילזל רוקח בצורך לדאוג לעמדתו בתוך המפלגה עצמה. הוא היה בטוח לחלוטין בכוחו, לא העלה על דעתו שהמפלגה תוכל אי-פעם להתקיים בלעדיו. מאחר שזילזל באנשים שנפלו ממנו מכל הבחינות, גם לא השתדל להתניף להם, ל-העמיד פנים כשואל לעצתם, להכניס נאמנים אישיים למנגנון, ולעשות את שאר הדברים המבטיחים בישראל את עלייתו של עסקן מפלגתי.

שותפו הצעיר, יוסף ספיר, פקח מבחינה זאת הרבה יותר. הוא דאג למקום במפלגה, עלה בה בהתמדה, השתלט בהדרגה על מנגנונה.

★ ★ ★

נגד ריקוד בשתי התנוות

עם היבחרו כחבר הכנסת הראשונה, לא נטש רוקח את העירייה. הוא

קיבל על עצמו את המעמסה הנוספת, כיהן בשני התפקידים כאילו היה זה דבר מובן מאליה. מדוע עשה משהו זה? אחרי הבחירות לכנסת השנייה, בה עלו הציונים-הכלליים במפתיע לטיעה גדולה של 23 חייכים בגלל שיטותיו של דוב יוסף, החליט דויד בן-גוריון להרכיב עמם קואליציה. כדרכו, החליט בן-גוריון גם מי יהיו השרים של שותפיו. את רוקח, אותו העריך כאדם הגון וישר, מינה לשר הפנים. יתכן כי בסתר לבו הבין שכדאי להזיז את האיש מעמדתו בעירייה, למען העתיד. הצ"כ לא יכלו לסרב, רוקח הפך שר. הפעם לא יכול היה רוקח לקבל על עצמו תפקיד שלישי. הוא לא יכול היה להיות גם שר-פנים וגם ראש-עירייה. הוא התפטר מן העירייה. בלי כל ספק האמין כי זוהי התפטרות זמנית, וכי יחזור לעירייה בתום תקופת כהונתו בממשלה. לא רוקח — ולא רבים אחרים — תיארו לעצמם שמישהו יוכל לבלום את דרכו חזרה.

זאת היתה הטעות הגדולה בחייו של רוקח. האיש שבא במקומו, חיים לבנון, היה עסירי בלתי-יודע, שלא בלט מסבעו. הוא לא עמד אפילו במקומות הראשונים של רשימת מפלגתו; לעירייה, כאשר נתמנה, האמינו הכל כי לא יהיה אלא ממלא-מקום זמני, שישמור על העמדה עד לשובו של הבעל הטבעי.

לבנון הוכיח במהרה כי היוזלוו ביכולתו היה מוטעה. אף שלא היה אדם זוהר, היה איש-ציבור מנוסה, פיקח, בעל כושר רב לקשור ולרכוש ידידים. לרבים הוכיח את הארי טרומן, העסקן הבלתי-יודע שהפך לפתע אחד מגדולי העולם עם מותו של פראנקלין דלאנו רוזבלט.

המעשה שהפך שגיאה זו לסופית ובלתי-יגונת לתיוקן נבע אף הוא מסבעו של רוקח. הוא האמין בצורך לאפשר נשואין אורחיים. כשרהפנים, לא הסתיר דעה זו. אלא ביטא אותה בחריפות. בזאת נכנס לרשימה השחורה של הדתיים. לשון-המאזניים בכל קואליציה עירונית תל-אביבית.

בעוד שרוקח השניא את עצמו על הדתיים, דאג חיים לבנון להבליט בכל הזדמנות את העובדה שהיה פעם בחורי-שביה, וכי הוא קשור בדת ישראל בכל נימי נפשו. היה זה פרט שנועדה לו חשיבות רבה, בכוא היום.

היום בא כאשר התפרקה הקואליציה. רוקח התנגד לדעתם של חברי-מפלגתו, שהציעו לפרק את הממשלה שמונה חדשים לפני הבחירות, כדי לזכות ערב הבחירות במעמד אופוזיציוני נוח. "אי-אפשר לשוואן את העוגה הממשלתית כל השנה ולצעוק שאנחנו רעבים ביום הבחירות", טען בהגינותו הרגילה.

גם אחרי שהצ"כ פרשו ברנע האחרון-משמש את הממשלה, על רקע התנגדותם לערעור היועץ המשפטי על פסק-דין קסטנר, דאג רוקח כי המפלגה לא תתקף את מפא"י בצורה חריפה מדי. כאשר החליט הבוקר, עתון הצ"כ (שמספחת רוקח שלטה עליו מבחינה כלכלית) לפרסם ערב הבחירות סירת-גילויים על הרכב השב, התנגד רוקח להדפסתה. הוא טען כי אין למפלגתו הזכות המוסרית לפרסם ערב-הבחירות דברים שהשלימה עמם בשעה שישבה בממשלה.

הפעם לא נתקבלה דעתו של רוקח. רק כאשר טילפן משה שרת, או ראש הממשלה, אישית אל ראשי הצ"כ והודיע להם שאם יפורסם המאמר לא יוכנסו לעולם לשום קואליציה ממשלתית, החליטו הצ"כ לחתור.

★ ★ ★

רמעות בתום נאום בכנסת

למחרת הבחירות ניגשו הצ"כ להרכיב מחדש את הקואליציה העירונית בתל-אביב. הכל היה תלוי בקולות הדתיים, שיכלו להכריע את הכף בין ראש-עיר צ"כ, או ראש-עיר מפא"י (המועמדת: גולדה מאיר). הדתיים החליטו במפתיע לתמוך בצ"כ — בתנאי שראש-העירייה לא יהיה רוקח החילוני, שהומיע בראש רשימת הצ"כ לעירייה, אלא חיים לבנון.

התלבן פוליטי זה, שהיה טבעי למדי באחירת הארץ, נתקבל במוחה הבלתי-פוליטי של ליויה רוקח הצעירה בצורה אחרת. התמרמרה היא, השבוע: "זה הכל שקר. לבנון עשה קנוניה עם הדתיים נגד אבא!"

דבר אחד ברור: מאיתו רגע איבד ישראל רוקח את עולמו, הפך ח"כ רגיל (בתיספת תואר סגן יושב-ראש הכנסת, שאינו מביא עמו כוח מעשי). מכיוון שמעולם לא היה לו עיסוק אחר מלבד עירייה, ולאחר-מכן משרד-הפנים, נשארו חייו עתה ריקים מתוכן.

מאותו רגע החלו גם היחסים בין רוקח לבין חיים לבנון להתחדד. לבנון, שהתרגו על התפטרותו החוזרת-ושונת של רוקח עליו ועל העירייה, סירב להזמין את רוקח לנאום בעצרת החגיגית של יובל תל-אביב, לפני כמה חדשים.

רוקח נעלב, אך לא הודה על כך בפומבי. הוא נשאר בירושלים, נאם אותו יום בכנסת

ליויה רוקח (בחולצה לבנה) ליד הקבר

על תקציב משרד-המשטרה. ספרה על כך השבוע חברת-הכנסת השלישית שושנה פרי סיץ: "רוקח עלה על הבמה כשהוא נרגש מאד. באותו רגע ראיתי את ח"כ ישראל גוריי, איש מפא"י, שגם הוא היה פעם חבר מועצה (בשם גורפינקל). אמרתי לו: גוריי, איך מפלגתך לא פוצה פה נגד ההתנכלות של לבנון לרוקח? גוריי התבייש ואמר: גב-רת פרסיץ, אנחנו חיים בג'ונגל מפלגתי, מה אני יכול לעשות? אולם כשרוקח ירד מדוכן הנואמים, פתח כתאום יושב-ראש הישיבה, ח"כ מפא"י ישראל ישעיהו, ובירך את רוקח לרגל חגה של תל-אביב. לרוקח היו דמעות בעיניו. היו אלה רגעי הג' דולים האחרונים."

עם התקרב הבחירות החדשות, לא נואש רוקח מלחזור לעירייה. הוא הזמין אליו את החייכים יוסף ספיר, יוסף סרליץ, עזרא איכילוב, זלמן סוואייב ואלימלך רימלט. הם סירבו להציגו בראש הרשימה. הסביר ספיר לרוקח: "אילו היו בחירות אישיות לראשות העיר, היה צורך בשיקול נוסף. אולם במצב הנוכחי אין טעם להחליף את לבנון."

רוקח לא קיבל את הצעת ידידיו, שיעצו לו להופיע לעירייה ברשימה עצמאית משלו. הוא יזע כי ספיר-סרליץ השתלטו על המפי לגה, הוא השלים עם גורלו. עתידו הפוליטי נראה כחסרת-תקוה. ומכיוון שלא היו לו חיים אחרים, נראה כל עתידו קודר.

גם אז לא שכח את חבריו. כאשר שמע כי ספיר-סרליץ החליטו לטק מרשימת המפי לגה לכנסת את שושנה פרסיץ ואת שמחה בבה, ולהכניס במקומם את נאמניהם, נודע זע. הוא מיהר בעצמו אל ועדת-המינויים, ניסה להציל את שני חבריו החתיקים, כאשר דמעות בעיניו. הוא לא הצליח להזיז את הדור החדש של העסקנים. ברנע האחרון פנה לפרץ ברנשטיין, שגם השפעתו במפי לגה ירדה לנקודת-האפס, הציע לו גיטסה של יאוש: לאיים במשותף בהתפטרות מן המפלגה, אם לא תוחזר פרסיץ לרשימה. ברנשטיין, שהכיר בעובדות החדשות, סירב.

רוקח נכנע, שוב לא נטל חלק במלחמת-ההשמצות שהתפתחה בין שושנה פרסיץ וצמרת המפלגה.

★ ★ ★

מה נאמר בצוואה?

כך הגיע הערב הטראגי. רוקח לקה בהתקפת-לב שניה וקטלנית. את הראשונה סבל סמוך לבחירות לכנסת השלישית, בתקופה שלמונים — שזהותם לא הובררה עד היום — הגיעו פצצה בפתח דירתו.

ד"ר לוי עפרון, רופאו הפרטי, העביר אותו לבית-החולים הודסה. מה שקרה לאחר מכן הפך לתעלומה הבלשית של השבוע: תעלומת הצוואה של רוקח.

רוקח שכב בחדרו בבית-החולים, לא אמר דבר. כאשר היה ברור גם לו כי סופו מתקרב, קרא אליו את עפרון, לחש באוזנו כי השאיר בביתו מכתב-צוואה המיועד לאחיו. עפרון לא השתהה. הוא לקח את ליויה, נסע עמה לדירה. שם מצאו את המכתב, אותו מסר הרופא לליויה. הבת הבכורה היתה היחידה שקראה את הצוואה. היא סגרה אותה במעטפה, חזרה לבית-החולים. שם מצאה כי אביה נפטר בינתים.

בבית-החולים כבר החלו העניינים המפלגתיים לחדור לטראגדיה האישית. המכוניות של ראשי העסקנים הצ"כיים כבר עמדו לפני בית-החולים. בפתח החדר פגשה ליויה את חיים לבנון. לאחר מכן סיפרה כי לבנון רצה לקחת את ההלחיה תחת חסותו, אך שהיא סירבה אפילו להיפגש עמו, דרשה ממנו שלא יתערב בכלל בסדרי ההלחיה. לבנון נפגע קשה. יצא למסדרון, אמר שם לאחד החייכים של הצ"כ: "יש לי איזה הרגשה מורדת של אשמה."

היתה זאת הרגשה כללית אצל אותם העסקנים שהעריכו את הגינותו של רוקח על אף כל המאבקים המפלגתיים, נוכרו עתה, ליד מיטת המות שלה. עד כמה סבל האיש מן התהליכים הפוליטיים שגרמו לירידתו.

אולם העניין לא נגמר עם הרגשה קודרת וטובעת זו, שהעידה על הרגש האנושי של בעליה. כי בינתים התדרדר העניין לרמה נמוכה יותר, עבר לפסים שהובילו במישרין לתקרית הנספדת ליד הקבר. עוד באותו ערב נפוצה שמועה כאילו הורה רוקח בצוואתו שארונו לא יינשא בידי עסקנים, אלא רק בידי צעירי מכבו וזבולון. האמת היתה שרוקח אמנם ציחה שהארונו יינשא בידי הצעירים, אך לא העיר מאומה על השתתפותם של עסקני-המפלגה.

הדבר לא מנע את התפשטות השמועה, שהפכה מיד סיסמה במאבק הפנים-מפלגתי.

★ ★ ★

פלישה לבית-הקברות

משך יומיים דיברו יותר על הצהאה מאשר על האבל. מטבע הדברים, התרכזו שמועות אלה בעיקר מסביב לשושנה פרסיץ, שהפכה האויבת מספר 1 של ספיר-סרליץ.

לפי גירסה אחת, הפיצה פרסיץ בין מכריה קטע מן הצוואה שבו דובר, כביכול, שעסקני המפלגה לא ישאו את הארון. אחד העתונאים אף טען כי פרסיץ הקריאה קטע כזה באוזני נשיאות הכנסת, שקיבלה על עצמה את האחריות לעריכת ההלחיה הממלכתית של סגן-היושב-ראש. לפי גירסה אחרת, לא קראה מתוך הצוואה, אלא מתוך מכתב פרטי של רוקח שכאילו נשלח אליה.

פרסיץ עצמה הכחישה את הכל בתוקף. אמרה היא, השבוע, לכתב העולם הזה: "לא החזקתי מעולם בידי את צוואת רוקח או כל טכסט אחר שכתב בענין זה." אויביה בצמרת המפלגה הכחישו את ההכחשה, טענו כאילו ראו את פרסיץ מהלכת כשבידה טכסט של רוקח.

אולם הצימא לא נשארה בידי פרסיץ. משפחת רוקח עצמה ערכה הפגנה שקטה אך חריפה, כאשר החרימה ביום השני את ישיבת-האבל של עיריית תל-אביב, מפני שנוהלה בידי חיים לבנון. לא רק ליויה, אלא גם אסתר ויצחק רוקח, נמנעו מלהופיע.

לפי כל הסימנים, לא היה זה עדיין סיומ הפרשה. נראה כי מנוי וגמור עם בני משפחת רוקח להפגין את התמרמרותם נגד ראשי הצ"כ, עליהם הם מטילים את האחריות לכאון אבי משפחתם בימיו האחרונים. התקרית בבית-הקברות היתה רק התחלה.

• היה זה בתקופה בה הונחו הפצצות במערכת העולם הזה ובדפוס שלו, והיתה קיימת אז טברה שיש קשר בין תקריות אלה.